

DE BRITISKE MENIGHEDER I HELSINGØR.

Af *J. W. G. Norrie.*

Efter Reformationens Gennemførelse betragtede Regeringen det som en af sine vigtigste Opgaver at sikre den lutherske Lære mod alle Angreb, det være sig fra katolsk eller reformert Side. Man vogtede derfor nøje over Landets Børn, og Præsterne førte et vaagent Øje med alt, der kunde føre bort fra den augsburgske Konfession. Men helt kunde man ikke sikre sig mod, at der føg Ugræs ind over Rigernes Grænser, dels kunde man ikke lukke Landet for de mange dygtige Haandværkere og Handelsmænd, der stadig¹ indvandrede fra Skotland, England, Nederlandene og Frankrig, dels var en meget stor Del af de hvervede Regimenters Mandskab reformert. Saalænge Frederik III's myndige Dronning levede,² blev der lagt de reformerte Borgere alle mulige Hindringer i Vejen, og der vaagedes strengt over, at kun den reformerte unge Dronnings Hoffolk overværede Gudstjenesten i hendes Kapel,² der foruden de¹ nederlandske og brandenborgske Gesandters Kapeller var det eneste reformerte, der taaltes i Riget. Soldaterne gik det lettere med, for normalt sendtes de til deres Hjemland, naar de afskedigedes, og opløstes et helt Regiment paa een Gang, lod man det føre over Grænsen, inden Mandskabet aftakkedes.

I anden Halvdel af det 17' Aarhundrede blev de Reformerte i Frankrig truet stærkt i deres Religionsfrihed^{1,2} af den franske Regering, og der begyndte derfor en stærk Udvandring til Nederlandene og Tyskland. Naar undtages Altona,² hvor Christian IV allerede 1641 havde givet de reformerte Religionsfrihed, var Grænserne til Riget dog lukket indtil 1681,⁴ da de første Tegn paa en ændret Kurs begyndte at vise sig, og det varede ikke længe, før der opholdt sig godt et Par hundrede Reformerte i København; men først 1685⁴ udstedte Kong Christian V en Række Forordninger, der indeholdt Privilegier for dem. Disse blev samlet og forøget under Frederik IV, der 23' April 1714³ udstedte en Forordning, der i 32 Punkter fastsatte dem, en Forordning, der ordret blev fornyet den 15' Maj 1747.⁵

Privilegierne indlededes med en Bestemmelse om, at de Re-

formerte skulde aflægge Troskabsed overfor Magistraten i den By, hvor de nedsatte sig, hvorefter der fulgte en Tilladelse til at holde særlige Skoler. Derefter kom en Del Bestemmelser om, at Prædikanterne ikke maatte angribe den augsburgske Konfession eller søge at vinde Proselytter; de skulde overholde de danske Bededage, og Gudstjenesten skulde finde Sted paa samme Klokkeslet som i de lutherske Kirker, thi de maatte vel have Seierværk ved Kirken, men ingen Klokker. Gudstjenesten maatte foregaa ikke alene paa Fransk eller Tysk men ogsaa paa Hollandsk eller Engelsk, saafremt der indvandrede saa mange af disse Nationer, at de kunde underholde Prædikanter. Disse sidste maatte Menighederne selv vælge, og der blev lovet dem Frihed for personlige Skatter som Indkvartering, Kopskat og Krigsstyr, ligesom de eller deres Enker maatte tage deres Bohave og Formue toldfrit med sig, naar de forlod Landet. De maatte dog ikke prædike, før de havde aflagt Troskabseden, idet dog fremmede Prædikanter og Gejstlige, der rejste gennem Rigerne, maatte prædike een og anden Gang uden at aflægge Eden, da de dog straks efter igen forlader Landet. Menighederne maatte ikke egenmægtigt afskedige deres Præster, men skulde indberette herom til Kancelliet, og forsaa en Præst sig saa groft, at han burde dømmes fra sit Embede, forbeholdt Kongen sig Retten til at nedsætte Domstolen; i det hele taget skulde alle alvorligere Tvistigheder paadømmes eller forliges ved en særlig af Kongen nedsat Kommission. De Reformerte, der vilde indvandre og nedsætte sig i Købstæderne, blev der lovet Skattefrihed i 20 Aar for dem selv og i 8 Aar for Værkhusene og Arbejderboligerne, og ligeledes fik de Toldfrihed for deres Bohave og Redskaber, de bragte med sig til Brug i deres Haandværk. Lavene skulde desuden straks optage dem, selv om de ikke kunde fremlægge skriftligt Bevis fra deres Hjemsted om, at de havde arbejdet som Mestre eller Svende.

Takket være disse vidtgaende Privilegier opstod der snart en temmelig stor reformert Menighed i København, hvor der allerede fra 1685² blev præket baade paa Fransk og Tysk, som det sker den Dag i Dag, og 1730—40² blev der ansat Præster ved Menighederne i Glückstadt og Fredericia.

Den mest kosmopolitiske By i Danmark var uden Tvivl Helsingør. Straks fra Indførelsen af Sundtolden har der været en stor Koloni af Nedertyskere og Skotter, og snart sluttede de andre søfarende Nationer sig til, saaledes at der omkring Aar 1600 var en stor Repræsentation af Briter, Nederlændere, Tyskere og Fransk-

mænd. Det tyske Element var saa dominerende her imellem, at der blev prædiket paa Tysk i Marie Kirke til langt op i det 19' Aarhundrede. Den britiske Koloni var derimod aldrig særlig stor; men paa Grund af sit Sammenhold og sin Dygtighed, og fordi de allerfleste Skibe, der passerede Kronborg, var britiske, kom den til at spille en meget fremtrædende Rolle i Byens Liv.

Fra Midten⁶ af det 18' Aarhundrede tog den tysk-reformerte Præst hvert Aar til Helsingør en Dag om Sommeren for at prædike og uddele Alterens Sakramente. I 1759² havde Pastor *Stubenrauch* prædiket i Etatsraad *Hansens* Hus; men normalt fandt Gudstjenesten Sted i en Sal paa Kronborg,⁶ der blev stillet til Raadighed af Kommandanten, og dette skyldtes sikkert, at en ikke ringe Del af de Reformerte i Helsingør hørte til de hvervede Afdelinger; men Gudstjenesterne overværedes ogsaa af Byens civile Borgere, saavel Tyskere som Nederlændere og Briter.

Medens de Reformerte saaledes var ligestillet med Landets egne Børn i de allerfleste Forhold, ja endog i visse Tilfælde bedre stillet, var der et Punkt, hvor det gamle Skel var tydeligt, det var ved deres Begravelse. Da de ikke hørte til den lutherske Menighed, kunde de nemlig ikke blive begravet med Præken og Jordpaakastelse⁷ i Provinsbyerne, hvor der ikke fandtes en reformert Præst. Deres Begravelse kom derfor til at foregaa, som om de havde begaaet en svær Forbrydelse eller havde berøvet sig selv Livet, og dette gav Anledning til en hel Del Sladder i Befolkningen. Bestemmelserne om Begravelse, der var fastsat i Forordningen af 7/11 1682,⁸ var for øvrigt meget strenge, og det vrirmede med Ansøgninger om Tilladelse til en finere Begravelse, end der tilkom den afdøde efter hans Rang, og naar Enken efter Familien *Fenwicks* Stamfader her i Landet den 20/10 1747⁹ fik Tilladelse til, at han maatte begraves om Morgen, og at Kisten maatte være betrukket med sort, skyldtes det altsaa Forordningen af 1682, og ikke, at Fenwick var reformert. Denne Forskel paa de lutherske og de reformerte Dødes Begravelse »var til Anstød for den uforstandige Pøbel og opvakte mange utidige Fordomme i den Anledning«, som Stiftøvrigheden skrev, og dette havde til Følge, at 7 britiske Borgere, *John Shuttelworth, Wm. Peatie, Wm. Brown, G. Fenwick, Wm. Cadday, John Diston* og *Walter Wood*, den 3' Januar 1780¹⁰ sendte en Ansøgning til Kongen om, at Briterne maatte blive begravet med de samme Ceremonier som de Lutherske. Stiftamtmanden og Sjællands Biskop anbefalede Ansøgningen, og 8' Marts 1780 blev Tilladelsen underskrevet af Kongen, idet der dog blev taget det Forbehold, at de ikke heraf maatte tage Anledning til at begære andre Udvidelser i de dem forundte Friheder.

Der havde i Midten af det 18' Aarhundrede været en Del Strid mellem Sognepræsterne ved St. Olai og St. Marie Kirker om Fordelingen af Menigheden, og den var 1761¹¹ endt med, at den britiske Koloni var blevet knyttet til St. Olai, og Briterne var altsaa henviste til at gaa til dansk Gudstjeneste til daglig og den ene Gang om Aaret at høre en tysk-reformert Præst, og selv om Livet i Helsingør selvfølgelig førte med sig, at Briterne lærte Dansk, saa varede det altid en Del Aar, inden de lærte Sproget saa godt, at de kunde følge Gudstjenesten med det fulde Udbytte. Denne Ordning kunde naturligvis ikke tilfredsstillende Briterne i det lange Løb, og dertil kom Hensynet til de syge og døende britiske Sømænd, der blev bragt i Land fra Skibene, der skulde fortolde i Helsingør. Samtidigt maatte man ogsaa tænke paa Børnene, for der fandtes i Helsingør ingen, der kunde undervise tilstrækkeligt godt i Engelsk. Fædrene var optaget hele Dagen af deres Forretninger, og Mødrene manglede oftest de fornødne Kundskaber, og det var derfor Skik og Brug, at Børnene blev sendt hjem til Storbritanien, hvad der jo baade var kostbart og besværligt. Nu gav de Reformertes Privilegier jo Tilladelse til Oprettelse af særlige Skoler, og man besluttede derfor at finde en britisk Præst, der ved Siden af sin Præstegerning kunde paatage sig Børnenes Undervisning i Engelsk. Valget faldt paa *John Graham* fra Colinsburgh ved Edinburgh.¹² Han var blevet ordineret til Præst i Edinburgh den 25' Juni 1771,¹³ og havde derefter forrettet Tjeneste tre Steder i Storbritanien. Efter nogle Forhandlinger vedtog den britiske Koloni at udrede et »Stipendium«, der skulde underholde ham og en Kirke, og Forpligtelsen blev underskrevet af 12 Briter: *W. Wood, J. Chapman, J. Shuttleworth, J. Diston, Wm. Cadday, J. Good, G. Fenwick, Wm. Roman, Ro: Tillary, Robert Laybourn, Arch. Ferguson, Henry Perry, Wm. Peatie*, og hertil sluttede sig den preussiske Konsul *Thalbitzer* og *J. A. Späth*.

Graham flyttede saa i September 1781¹² til Helsingør, hvor han straks tog ind hos *Wm. Peatie*. Fra Michaeli Flyttedag havde man lejet Forhuset i Brygger *Ferslews* Ejendom paa Stengade, og Lejekontrakten var kautioneret af Købmand *Walter Wood* og Forpagteren paa Kronborg Ladegaard *Robert Laybourn*. Graham indrettede Salen som Kapel med en Prædikestol, og her holdt han Gudstjeneste med Prædiken og Salmesang hver Søndag og underviste Børnene i Engelsk om Hverdagen. Gudstjenesten besøgte ikke alene af de britiske Borgere i Byen, men ogsaa af en Del Briter, der boede udenfor Helsingør, af Skippere, der laa paa Reden, og af en Del tysk-reformerte. Han har sikkert passet sit Arbejde særdeles tilfredsstillende, for omkring Nytaar 1784¹³ blev der tilstillet ham en skriftlig Henstilling fra Menigheden underskrevet af *John*

Diston, Walter Wood, John Good, William Roman, John Chapman, R. Tillary & Son, H. Thalbitzer og James Davidson, hvori man bad ham søge Tilladelse til at administrere Sakramenterne og forrette Daaben paa Engelsk uden i nogen Maade at fornærme den danske Kirke. For at han ikke skulde støde an mod de danske Love, bad man ham om at fremsende Ansøgningen gennem den britiske Gesandt.

Graham var imidlertid kommet paa Kant med Sognepræsten ved St. Olai Kirke, *Alexander Schebye*.¹⁴ Han havde været Præst i Helsingør fra 1770 og var meget nidkær i sit Kald, og havde lært sig saa meget Engelsk, at han sikkert med fuld Føje kunde anføre, at han flere Gange havde berettet døende britiske Søfolk. Han blev meget ophidset ved Rygterne om, at Graham vilde administrere Sakramenterne. I Foraaret 1783¹⁴ var Grahams Familie blevet forøget med en Søn, som Graham selv døbte hjemme, men nægtede at lade fremstille i Kirken under Foregivende af, at han var syg. Dette sidste benyttede Schebye sig af, og 14' Februar 1784¹⁵ sendte han en Klage til Biskoppen. Medens Klagen er holdt i et meget voldsomt Sprog, holdt Biskop *Balle* nærmest med Graham i sin Fremsendelsespaategning. Kancelliet sendte hele Sagen til Magistraten i Helsingør til nærmere Undersøgelse. Her var der imidlertid sket det, at den britiske Menighed i Stockholm havde henvendt sig til Graham og bedt ham komme derop, og Magistraten trak derfor Sagen i Langdrag for om muligt at undgaa større Strid. Man indkaldte Graham til at møde med sine Papirer og lod dem oversætte. Dertil gik der megen Tid »siden de vare skrevne meget ulæselig, og i det Skotske Sprog«. Dernæst oplyste man, at Grahams Dreng nok skulde blive fremstillet i Marie Kirke, naar han var rask, og det kunde Graham gøre, fordi der 21' August 1782¹⁶ var kommet et Reglement, der tillod de fremmede at vælge, hvilken Kirke de ønskede at benytte. Men desuden meldte Magistraten, at Graham var rejst til Stockholm omkring 1' Juni og ikke mere vilde vende tilbage. Kancelliet besluttede derfor, at Sagen skulde henlægges.

Efter Grahams Afrejse til Stockholm var den britiske Menighed ret ilde stillet, fordi Pastor Schebyes Optræden havde gjort Forholdet mellem dem meget spændt. Samtidigt havde man mistet Engelsklæreren og blev igen nødsaget til at sende Børnene til Storbritanien, for at de kunde lære Sproget ordentligt. Man saa sig derfor om efter en ny Præst, og i Oktober 1791¹⁶ kom Pastor *William Jackson* til Helsingør. Han var født i 1750¹⁶ i Westmore-

land og var blevet ordineret til Deacon i 1774¹⁵ og Aaret efter til Præst af Ærkebiskoppen af York,¹⁵ og derefter havde han haft et Par Kald i Yorkshire.¹⁶ Han fandt straks en udstrakt Gæstfrihed¹⁶ hos de Reformerte i Byen og Omegnen og tog sig ivrigt af Arbejdet, prædikede for de voksne og læste med Børnene.

Den 25^e Februar 1792¹⁷ holdtes et Møde, hvori deltog *Arthur Howden, William Fenwick, Nicolas Brown, John Howden, John Smith Diston, John Daniel Belfour* og *Michael Lynd*, og hvor det blev besluttet at søge oprettet en Kirke. Man vedtog at skaffe de fornødne Midler dels ved Tilskud fra Menigheden selv, dels ved frivillige Gaver fra de Skibe, der passerede Sundet, og besluttede derfor at forhøje Afgifterne paa de saakaldte Port Charges med 24 Styver (3 Mark), og en af Posterne paa disse kom derefter til at hedde »Church, poormoney & Hospital«. Samtidigt fastsattes Jacksons Løn til 600 Rdl. + fri Bolig. I Marts skrev man til den fransk-reformerte Præst i København,²¹ F. L. Mourier, og bad ham om en Afskrift af de Reformertes Privilegier, og i de følgende Par Maaneder¹⁷ gik der Breve til Handelsforbindelserne i de store engelske Havne om økonomisk Støtte, og alene Det russiske Selskab i London stillede £ 500¹⁷ til Raadighed. Jacksons Løn blev endelig fastsat paa et Møde den 2^e Maj 1793,¹⁷ og her bestemte man yderligere, at han skulde have 25 Rdl. for hvert Barn, han underviste, hvilket kunde ske 4 Gange om Ugen, og der garanteredes ham mindst 8 Børn. Foruden de ovennævnte Briter underskrev *Henry Wright, David Brown* og *James Duncan* denne Protokol.

Efter at Sagen saaledes var blevet økonomisk underbygget, indsendtes 26^e Maj 1792¹⁵ en Ansøgning til Kongen om Tilladelse til at oprette egen Kirke med Jackson som Præst. Foruden af de ovenfor nævnte var Ansøgningen underskrevet af *J. Diston, T. Davidson, J. White, T. Williams, J. Chapman, T. Bryan* og *J. Carmichael*. Desuden bad man om selv at maatte bestemme Tiden for Gudstjenestens Afholdelse, om Skattefrihed for Kirke og Præstebolig, Præst, Kirkebetjente og Skolelærere, om Tilladelse til at maatte bede for Hans storbritaniske Majestæt og Hans Hus efter Bønnen for den danske Konge og Hans Hus, og endelig om Tilladelse til at maatte indrette egen Kirkegaard uden for Byen, naar man fandt en passende Grund.

Kancelliet sendte Ansøgningen til Stiftsøvrigheden, der lod den gaa videre til Præsterne og Magistraten i Helsingør. Pastor Schebye satte sig stærkt mod Ansøgningen, dels kunde alle Ansøgerne udmærket godt Dansk, dels kunde han selv Engelsk, og dels stred det mod de Kgl. Reskripter af 3^e Juli og 13^e November 1761, der bestemte, at Briterne skulde høre under St. Olai Kirke. Biskoppen

kunde ikke give ham Medhold heri, men henviste til de Reformertes Privilegier af 1747 § 8, der udtrykkelig bestemte, at de maatte antage engelsk Præst, og hvad Sprogkundskaben angik, kunde ikke alle de nyankomne tilstrækkeligt Dansk eller Tysk til at kunne faa Udbytte af en Prædiken paa disse Sprog, og det gjaldt naturligvis alle de syge Søfolk, der særlig trængte til Opbyggelse, og selv om Pastor Schebye talte godt Engelsk, var det ikke sikkert, at hans Eftermand kunde Sproget. Hvad Skattefriheden angik, var alle Myndighederne Modstandere deraf, ligesom de var enige om, at der maatte skaffes Byens Præster og Latinskolens Lærere en Erstatning for det eventuelle Pengetab. Sagen gik derefter til Rente-kamret, der heller ikke kunde anbefale Skattefriheden. Før Kancelliet ønskede at træffe en Afgørelse, besluttede man at se de Privilegier, den danske Menighed i London havde faaet allerede i 1695, og disse talte stærkt til Gunst for Briterne i Helsingør.

Endelig den 7^e Juni 1793 udstedtes et Kgl. Rescript, der bestemte:

1. at Briterne maatte offentlig holde deres egen Gudstjeneste i den, paa deres egen Bekostning dertil indrettede Kirke, og underholde til dette Øjemed en Præst, som af Menigheden skulde vælges og af Kongen konfirmeres; dog at de ved ministerielle Forretninger, skøndt de dertil benytter sig af deres egen Præst, skal svare til de nuværende Præster, Kapellaner, samt Skole- og Kirkebetjente (den nylig ved St. Olai Menighed beskikkede Sognepræst undtagen) alt, hvad tilforn Brug haver været at erlægge til dem.

2. at de foruden i deres Kirkebønner at bede for den danske Konge og hans Hus ogsaa maa bede for den stor-britaniske Konge og hans Hus.

3. at de maa bestemme Tiden af Dagen til Gudstjenestens Holdelse, dog at de ligesom de Reformerte i Hovedstaden, skulde helligholde Søn- og Helligdagene samt de overordentlige Bede- og Taksigelsesfester.

4. at deres Kirkebetjente og Skolelærere maa fritages for Gageskat, og Præsterne med deres Hustruer og Børn samt efterlevende Enker for Ekstraskat.

5. at de maa indhegne og indrette en Begravelsesplads uden for Byen til Kirkegaard for deres Menighed under den i første Post bestemte Betaling til vedkommende Kirkebetjente.

Kirken havde allerede været færdig i Midten af April 1793, og da nu det Kgl. Rescript var meddelt, søgte Kirkeværgerne, *John Daniel Belfour* og *John Smith Diston*, om Konfirmation for Pastor Jackson. Den 17^e Juli 1793¹⁸ fik Jackson derefter Indfødsret, og hans Valg til Præst blev konfirmeret, og endelig den 25^e August 1793¹⁶ foretog han den højtidelige Indvielse af den nye Kirke i Overværelse af en stor Forsamling, der baade bestod af Briter og andre Reformerte i Helsingør.

Saasart man i 1792 var blevet enige om ikke alene at genoprette Menigheden, men ogsaa om at bygge en rigtig Kirke, begyndte man at lede i Byen efter en passende Bygning. Den fandt

man i *Claus Plums* nedlagte Garveri No. 444 i Søstræde,¹⁹ der dels bestod af et brugeligt Beboelseshus og dels af nogle daarlige Sidebygninger. Ved Skøde af 22' Juli 1792 (læst 12' Oktober) købte John Daniel Belfour derefter hele Ejendommen. Medens Hovedbygningen blev gjort ordentlig i Stand, blev alle Sidebygningerne revet ned, og i Stedet blev det nye Kapel opført. I Hovedbygningen indrettedes Præstebolig m. m. Den²⁰ var en 26 Alen og 15 Tommer lang, toetages Bygning med Mansard Tag og Kælder. I Stuen var der Port, Forstue, 5 Værelser og Køkken og paa 1' Sal 2 Kabinetter, Pulter- og Pigekammer. Det nye Kapel var 30 Alen og 6 Tommer langt og ligesaa højt som Hovedbygningen. Det indeholdt en Forstue og selve Kirkesalen. Denne havde Prædikestol, Alterbord, 25 lukkede Stole paa Gulvet. I den ene Ende var et Pulpitur med Orgel med 6 Stemmer, som var forfærdiget af den bekendte Orgelbygger *Wroblewsky* i København.²¹ Prædikestol og de lukkede Stole var beklædt med Klæde og Frynser, og for Vinduerne hang store, grønne Raskesgardiner med Snore og Kvaster. I Væggene var anbragt 2 4-Etagers Jern Vindovne. Til Gaardspladsen var der et Skur, og op ad Plankeværket til Kancelliraad Hansens Ejendom var en Portion fersk Springvand, som de var fælles om, bag Gaarden laa en Have med en Del Frugttræer.

Ved Siden af sin tidligere omtalte Løn havde Jackson en Del løse Indtægter som Betaling for forskellige Accidentier, og dem blev man den 16' April 1794²² enige om at erstatte med et fast Løntillæg paa 100 Rdl., saaledes at Jacksons Løn fastsattes til 700 Rdl. + Fribolig.

Indtil dette Øjeblik var alt gaaet udmærket. Pastor *Mourier* fortalte senere,¹⁶ at han havde overværet en af Jacksons Gudstjener, og at den havde gjort et dybt Indtryk paa ham. Men i Midten af 1794²³ opstod der Uenighed mellem Jackson og en af Familieme om Betalingen af Skolepengene, idet man hævdede, at Jackson ikke passede Timerne, efter at han havde faaet sin Kgl. Konfirmation. Jackson var en hidsig Mand og hjemmefra vant til Kirkens store Magt over Menigheden, en Magt, han jo ikke havde i Helsingør. Han beskyldes for at have stiklet til en og anden fra Prædikestolen, og hvad nu Grunden end kan være, i Løbet af utrolig kort Tid var han i aaben Krig med saa godt som hele Menigheden. Den 15' Juli 1794²⁴ henvendte Belfour sig til ham og søgte at overtale ham til frivilligt at trække sig tilbage, og Belfour har vel ikke tænkt sig Muligheden af, at Jackson ikke gik ind paa Forslaget, for samme Dag sendtes der ham to Skrivelser, den første er underskrevet af Kirkeværgerne Belfour og Diston og indeholdt en Udtalelse om, at man havde modtaget Jacksons Op-

sigelse og tilbød ham hans Løn ubeskaaret indtil Aarets Udgang samt 500 Rdl. i Rejsepenge. Den anden Skrivelse var yderligere underskrevet af *J. Davidson*, Clerk of the Church, *A. Howden*, *Wm. Fenwick*, *Lund & Chapman*, *Thomas Ellah*, *Wm. Webster*, *Tho. Bryan*, *John White* og *Thomas Sime*, og denne Skrivelse indeholdt en Anbefaling til Brug ved Ansøgning om et nyt Kald i England. Men Jackson opgav ikke Kampen, der førtes med megen Voldsomhed fra begge Sider, og dette havde til Følge, at Menigheden efterhaanden blev borte fra Kirken, og med Ugangen af Marts 1795 holdt en Del af Familierne endog op med at betale deres Part af hans Løn. Han skal blandt andet have svaret med at nægte at hjemmedøbe²³ Thomas Ellahs Barn, som det var almindeligt her i Landet, saa dette maatte ske ved en luthersk Præst. Under Retssagen hævdede Jackson, at Grunden til hans Afslag var, at Hjemmedaab efter engelsk Ritus kun maatte ske, naar Barnet var sygt, hvad ikke var Tilfældet med Ellahs Barn. Saa brød Menigheden helt med ham og standsede alle Udbetalinger fra 1° Oktober 1795^{16, 22}. Han slog nu en Plakat op paa Kirkedøren,²³ hvori han skrev, hvad Menigheden skyldte ham, og skal have skrevet til Kirkeværgerne, at han udelukkede dem, der ikke vilde betale, af Kirkens Samfund, saa de ikke kunde komme i kristen Jord, før de havde forliget sig med ham. Helt Enighed om den rette Optræden overfor Jackson har der nu ikke været i Menigheden, og det var maaske Grunden til, at Belfour og Diston traadte tilbage som Kirkeværger og blev erstattet med Nicolas Brown og Arthur Howden, der ogsaa 13° November 1795²⁰ købte Præstebolig og Kirke af Belfour.

Sagen blev indberettet til Regeringen, og 8° Juli 1796 blev der nedsat en Forligelseskommission bestaaende af Auditor *Estrup* og Provst *Schrøder*; men allerede 20° Juli²² meddelte Menigheden Kancelliet, at den betragtede Kirken som vakant fra 31° December. Kommissionen forsøgte paa alle Maader at forlige Parterne; men det lykkedes ikke, og 4° Januar 1797²² forlangte Kirkeværgerne en Regning fra Jackson, som de lovede at betale, hvis han fratraadte sit Kald. Han sendte 7° April²² sin Regning, men nægtede at fratræde, hvorimod han søgte om Bevilling til fri Proces. Denne fik han 5° Maj 1797,²⁶ og han forlangte nu Kirkeværgerne dømt til at betale ham Løn for Tiden fra 1° Oktober 1795 til 31° Marts 1797 med 1050 Rdl. Kirkeværgerne forlangte Sagen afvist; men Fogeden bestemte 7° August, at den skulde nyde Fremme, og 14° August afsagde han saa Dom, der gav Jackson fuldt Medhold.²⁷ Sagen blev appelleret til Landstinget; men det gav ogsaa Jackson Medhold den 17° Januar 1798.²⁸ Jackson lod derefter ved en Notarialrekvisition høre hos Howden og Brown, om de vilde

betale hans Tilgodehavende og ligeledes for Fremtiden tilstaa ham hans Løn; men de svarede 26' Januar 1798, at Sagen var dem uvedkommende, og derefter besluttede Menigheden at opløses og sælge Kirken, der havde staaet tom fra Begyndelsen af 1796, naar undtages at den engelske Legationspræst *James Webber*¹⁸ havde meddelt Kommunion i Februar 1797. Kirken blev altsaa udbudt til Auktion,²⁰ og Jackson protesterede; men Auktionen nød Fremme under Reservation af Jacksons og Kirkebetjentenes Rettigheder. Der var ikke mange Bud, og først ved 7' Auktion købte John Good den for 4100 Rdl. den 27' September 1798. I Auktionsvilkaarene opgøres Kirkens Gæld til 7625 Rdl., nemlig til Hospitalet 2800, Det russiske Kompagni 2500, Howden & Co. 1028, Belfour & Co. 989 og Brown, Duncan & Co. 308. Paa Howdens og Browns Meddelelse om Menighedens Ophævelse erklærede Kancelliet 7' Juli 1798,²⁹ at det intet havde at erindre mod Opløsningen, mod at Præstens og Kirkebetjentenes Ret forbeholdtes.

Jackson appellerede Sagen til Højesteret; men den trak ud, og først 28' August 1800 faldt Dommen,²² der stadfæstede Landstingsdommen og yderligere tilkendte Jackson Løn til den 7' Juli 1798, den Dato Kancelliets Godkendelse af Opløsningen af Menigheden var udstedt, idet en ikke eksisterende Menighed hverken in corpore eller viritime kan forpligtes, og Jackson ikke havde stipuleret sig Løn perpetuerit, som Højesterets Justitiarius *Colbiørnsen* skrev i sit Votum.

Da Højesteretsdommen ikke udtalte sig om Lønningsspørgsmaalet efter 7' Juli 1798, søgte Jackson Tilladelse til igen at maatte anlægge Sag, og Kancelliet bevilgede dette den 28' November 1800;³⁰ men han benyttede sig ikke straks af Tilladelsen. Derimod søgte han gennem Forligelseskommissionen at faa Sagen ordnet; men da det ikke lykkedes, og Good den 24' Januar 1801³¹ havde ladet Jackson sætte ud af Præsteboligen, blev Sagen 10' Februar 1802 henvist til Rettergang. Byretten afviste imidlertid Sagen ved en Kendelse af 12' April 1802,³¹ fordi Jackson ikke kunde fremkomme med nye Momenter, og denne Kendelse stadfæstede Højesteret 12' Juni 1802.³¹ Denne Dom var et meget haardt Slag for Jackson, da den gjorde ham brødløs, og han indsendte derfor en Ansøgning om Erstatning for den mistede Løn; men Kancelliet svarede 11' December 1802,³² at det ikke vidste nogen Udvej til at forskaffe ham en saadan Erstatning.

Den daværende franske Konsul i Helsingør *Simon de Brosse-ronde*¹⁶ omtalte den sørgelige Tingenes Tilstand for den fransk-reformerte Præst i København, Mourier, og han skrev derfor 5' Juli¹⁶ til en engelsk Dame i Helsingør, Mrs. *Mullens* født *Trevor*, og tilbød at komme derop for at prædike for de Reformerte, men

fik intet Svar. Kort efter sendte John Good,³³ der jo havde købt Kirken ved Auktionen i 1798, en Ansøgning til Kancelliet om Tilladelse til for egen Regning at maatte antage en Præst til at forrette Præsteembedet og Ministerialia for ham selv, hans Familie og øvrige Briter i Helsingør, samtidigt skulde han være Lærer for Børnene. Ansøgningen blev sendt til Udtalelse hos de forskellige Myndigheder, og Helsingørs Magistrat gik meget haardt mod den; idet den i Ansøgningen saa et Forsøg paa at faa Kancelliet til at stadfæste Jacksons Afsked. Stiftamtmanden og Biskoppen sluttede sig nærmest hertil og foreslog, at Ansøgningen skulde bevilges paa følgende Betingelser:

1. at Gudstjenesten m. m. skulde holdes ved Hr. Jackson, indtil Menigheden havde affundet sig med ham om Fratrædelsen eller bevist hans Uværdighed, saa han kunde dømmes fra Embedet.
2. at Præsten a) skulde føre de reglementerede Protokoller, b) bære alle Byrder lige med andre Præster og staa under samme Øvrighed, c) ikke at forrette nogen Vielse eller Daab uden i Overensstemmelse med Danske Lov.
3. at den latinske Skole og dens Hørere nu og i Fremtiden forbeholdtes samme Indtægt som af Olai Kirke ved Huscopulationer og Ligsang.
4. at Præsten og Kordegnen ved Olai Kirke faar henholdsvis 4 Rdl og 2 Rdl for hver engelsk Familie.

Kancelliet afviste som Følge af disse Udtalelser Ansøgningen den 17^e September 1803; men jeg kender ikke dens Ordlyd, da der kun findes en blank Side i Brevbogen ved Sag No. 1179.

Den fransk-reformerte Præst i København, Mourier, skrev i Januar-Nummeret af Theologisk Tidsskrift for Fædrelandets Religionslærere 1804¹⁶ en længere Artikel om Forholdene i Helsingør og aftrykte heri det Brev, han havde sendt til Mrs. Mullens. Han tilføjede, at han ikke vidste hvad Brug, der var gjort af det, men benyttede Lejligheden til at gentage Tilbudet. Det førte i Martsnummeret til et hvast Angreb paa ham af den tysk-reformerte Præst *v. Gehren*, der mente, at det burde være den tysk-reformerte Præst, der foretog Rejserne til Helsingør, da det havde været ham og hans Forgængere, der havde prædiket for de Reformerte der, før Jackson blev ansat i Embedet. I April-Nummeret findes endelig et Brev fra Pastor Jackson, hvori findes en Afskrift af et Brev, han i 1798 sendte Udgifveren af Collegialtidende, Etatsraad *Knudsen*, med sin Fremstilling af Striden, og et Brev til Redaktøren af Theologisk Tidsskrift, hvori han blandt andet aftrykker visse Dele af den britiske Kirkes Protokol.

Jackson maatte imidlertid ernære sig ved tilfældig Timeundervisning i Engelsk. Han havde under sit Ophold i Helsingør lært et meget godt Dansk, men talte med stærk Accent.³⁴ Det fortælles, at hans Morgenhilsen ofte lød: »Good Morning, det blæser

kaal i Dag!«, og at Drengene saa svarede: »Tak, Mr. Jackson, det vil blæse Ærter eller Grød i Morgen, I hope!« Han havde Ry for at være en hidsig og stivsindet Krabat, der var ivrig Jæger efter Kramsfugle; men Drengene drillede ham med at tømme hans Doner, inden han naaede at faa hentet Fangsten hjem.

I 1804³⁵ sendte han en Ansøgning om Hjælp, og Kancelliet anbefalede den, men anførte, at han vel ikke efter den strenge Ret havde noget at fordre af Staten. Den 23' November 1804 blev den bevilget saaledes, at han fik en Understøttelse paa 600 Rdl. at udbetale med 75 Rdl. hvert Fjerdingaar i 1805 og 06, »medens han hos de vedkommende søger sin formentlige Ret«. Han søgte som Følge heraf om Tilladelse til paany at anlægge Sag; men Kancelliet blev under Behandlingen af Ansøgningen klar over, at det var haabløst, og den blev derfor afslaet.³⁶ Senere sendte Jackson en ny Ansøgning,³⁷ og hermed fulgte en Del Port Charges, der viste, at Skibsklarererne stadig indkasserede de 24 Styver, der var bevilget til Kirken i 1792, og det blev derfor paa-lagt det Kommissorium,³⁸ der som nedenfor omtalt skulde undersøge Pastor *Hendersons* Forhold, ogsaa at skaffe dette Punkt opklaret. De forskellige Handelshuse forklarede imidlertid, at Bidraget var frivilligt fra Skippernes Side, og alle Pengene virkelig gik til Hospitalet og Understøttelse af fattige eller forliste Sømænd, ligesom det nu hed »British Poor-money & Hospital«. Alle Muligheder syntes derved udelukkede, og Kancelliet indstillede derfor til Kongen, at der gaves ham en aarlig Pension paa 400 Rdl. Dette kunde man ikke gaa ind paa straks; men 24' Marts 1809³⁸ fik han bevilget et Gratiale paa 500 Rdl., og Kongen bestemte, at han skulde indstilles ved næste Pensionsuddeling. Jackson sendte imidlertid den ene Ansøgning efter den anden frem til Kongen, idet hans Timer i Engelsk var gaaet meget tilbage, efter at Krigen med England var brudt ud. Endelig den 12' November 1811³⁶ bevilgedes der ham et Gratiale paa 600 Rdl. og en aarlig Understøttelse paa 400 Rdl. Aaret efter gav Kongen Briterne Tilladelse til at rejse til Storbritanien for at besørge Anliggender af Vigtighed, og Jackson søgte derfor 18' Juli 1812³⁹ om et Aars Pension i Forskud, og Kongen gav ham 28' Juli 500 Rdl. i Forskud til Rejsen. Disse Penge forpligtede han sig ved en Obligation af 8' August 1812⁴⁰ til at forrente og tilbagebetale med 100 Rdl. Kvartalet. Den 5' Januar 1813⁴¹ indtraf Statsbankerotten, og Kongen udstedte en Forordning, hvorved der oprettedes en Rigsbank, hvis Penge — Rigsbankdaler — sattes lig 6 Rigsdaler dansk Courant, og heri gaves desuden bestemte Regler for, hvordan Gæld skulde omskrives fra den gamle til den nye Mønt, og Resten af Jacksons Gæld⁴⁰ blev herefter nedskrevet fra 306 Rdl. 90 ß d. C. til 51 Rbdl.

15 ß ny Værdi. Samtidigt bestemte Kongen, at Gager og Pensioner skulde udbetales med Daler for Daler.

Jacksons ændrede Obligation blev sendt til Magistraten i Helsingør, for at denne kunde sørge for, at han underskrev; men den svarede, at Jackson var i England, og at hans Tilbagekomst efter Rygtet ikke formodedes. Som Følge heraf standsede Finans Collegiet Anvisningen af hans Pension, efter at den sidste Del af Gælden var dækket. Det maa herefter anses for rimeligt, at Jackson, der jo nu var en ældre Mand, blev i England, og ikke mere vendte tilbage til Danmark.

I Efteraaret 1805⁴² vaagnede den britiske Kirke igen for en Tid, idet en af de betydeligste Mænd i den nyere Missionshistorie, *Ebenezer Henderson*, kom til at puste Liv i den paa en ret eventyrlig Maade. Han var født under meget fattige Forhold uden for Dunfermline i Skotland den 17^e November 1784, og 1799 kom han i Skomagerlære. Hjemmet var meget religiøst, og da nogle fremragende Prædikanter paa den Tid oprettede Søndagsskoler rundt om i Skotland, er det meget naturligt, at han allerede 1798 var Elev i en saadan, 1803 maatte han ganske uforberedt lede et Vækkelsesmøde, og hans hele Optræden og Prædiken gjorde et saa dybt Indtryk paa Tilhørerne, at han straks blev optaget paa Robert Haldanes Præsteseminarium i Edinburgh, hvor han gjorde meget hurtige Fremskridt.

Et Par Missionsselskaber i Edinburgh, havde imidlertid besluttet i 1805 at udsende to Missionærer til Ostindien; men i sidste Øjeblik maatte den ene af dem trække sig tilbage, og man valgte saa at sende Henderson med i Stedet. Der var ogsaa andre Vanskeligheder at overvinde, idet det Britiske Ostindiske Selskab ikke vilde transportere Missionærer paa sine Skibe, og de maatte derfor sendes derud med et dansk Skib.

Efter at være blevet præsteviet den 28^e August 1805, rejste Henderson og *John Paterson* saa Dagen efter fra Leith til Danmark paa Skibet »Fame«, der sammen med en Del andre Skibe blev konvojeret af en Fregat. Natten mellem den 5^e og 6^e September blev Konvojen splittet af Storm, og ved Daggry befandt de sig nær den norske Kyst. De forsøgte først at finde de andre Skibe; men da det ikke lykkedes, sejlede de direkte til Helsingør, hvor de ankrede op den 13^e September. Næste Dag kørte de til København, hvor de blev modtaget af en Skotte. De begyndte straks at prædike og uddele Traktater. Imidlertid trak det ud med at faa Skibslejlighed, og da de midt i Oktober fik at vide, at de ikke kunde komme af Sted før om Foraaret, slog de sig ned her for Vinteren. Noget senere besluttede de ogsaa at holde Møder i Helsingør. De første Gange, de prædikede der, var der kun et Dusin

Tilhørere, og da der den første Søndag i det nye Aar endog kun var 7, var de ved at tabe Modet; men saa kom Omslaget. 12' Januar var der saa mange, at der ikke var Plads nok, og skønt Vejret den næste Søndag var overordentlig slet, var der dog over 50 Tilhørere. Fra København havde de skrevet hjem, at naar de rejste til Indien, maatte man sende et Par andre til Danmark, hvor der var stor Trang til dem. Dette havde til Følge, at det i Edinburgh blev bestemt, at de selv maatte afgøre, om de vilde rejse til Indien eller blive her. Hidtil havde de skiftedes til at prædike i København og Helsingør; men da det var for kostbart at rejse frem og tilbage og ogsaa tog megen Tid, ordnede de sig i Slutningen af Januar saaledes, at Paterson blev i København, medens Henderson overtog Helsingør.

I Helsingør fik Henderson særlig Støtte af *John Good, William Clark* og *James Fife*, og Good overlod ham den gamle Kirkebygning til fri Afbenyttelse. Medens Arbejdet gik roligt og støt om Vinteren, blev det uroligt, men meget interessant om Sommeren. Naar der blev meldt en større Mængde Skibe, maatte de fleste af Menigheden nemlig ofre sig for Forretningerne, saa de ikke kunde møde i Kirken; men til Gengæld blev hans Kapel fyldt med Søfolk, og han kunde faa Lejlighed til at gaa ombord paa Skibene og udlevere Traktater til dem, der ikke kunde komme i Land, og han fik her Lejlighed til at hjælpe en Mængde, der enten havde svært ved at læse eller slet ikke kunde den Kunst.

I April 1806 skrev Paterson til Edinburgh, om de maatte undervise i Engelsk mod Betaling, idet en Del af deres Tilhørere havde bedt dem tage sig af Børnenes Undervisning, og han forklarede, at de derved kunde tjene saa meget, at det kunde lette de Udgifter, Kirkerne i Skotland havde ved deres Ophold i Danmark, og han nævner, at dette særligt var ønsket i Helsingør. Da Tilladelsen straks blev givet, fik Henderson Lejlighed til at undervise ikke blot privat, men ogsaa paa Latinskolen. Den Tid han fik tilovers, benyttede han til at lære Dansk, Hollandsk og Fransk, som netop i Helsingør kunde spille saa stor Rolle for hans Arbejde og forøge hans Tilhørerskare betydeligt.

Henderson ønskede imidlertid ikke kun at virke i Helsingør, og efter at have vekslet en Del Breve med de theologiske Professorer i Lund, foretog han i Juni en Rejse til Skaane sammen med Dr. Paterson. Senere foretog de i August en Rejse over Odense til Christiansfeldt, hvor de blev en Uge. Herunder blev hans Opmærksomhed henvendt paa Island, idet Fynske Evangeliske Selskab tilbød at lade 2000 Bibler trykke paa Islandsk, og dette kom senere til at spille en stor Rolle for Henderson, der i 1814—15 foretog en lang Rejse til Island.

Vinteren 1806—07 tilbragte Henderson igen i Helsingør, hvor hans Arbejde var ligeligt delt mellem hans Gerning som Præst og Lærer, samtidigt med at han selv drev Sprogstudier med saa godt Resultat, at han kunde præke paa og oversætte religiøse Bøger til Dansk. Arbejdet i Helsingør var alligevel ret utilfredsstillende.

I Sommeren 1807 kom det som saa ofte til et Slagsmaal ved Havnen mellem en engelsk og en dansk Sømand; men Ulykken vilde, at den danske blev dræbt. Englænderen blev arresteret og dømt til Døden. Henderson fik Lov til at besøge ham, og kom mange Gange til ham i Fængslet. Saa nærmede Eksekutionsdagen sig, og Henderson fik at vide, at han ikke kunde faa Lov til at følge sin Landsmand til Skafottet, hvilket naturligvis var ham en stor Sorg; men Natten før Henrettelsen lykkedes det Fangen at flygte. Henderson antyder i sine Erindringer, at den danske Regering ikke havde noget derimod, fordi man ikke ønskede at faa Strid med den britiske Regering.

I Løbet af Sommeren 1807³⁸ blev der klaget til Kancelliet over Hendersons Prædikener, der vel nok gik lidt videre, end de Reformertes Privilegier tillod, og Kancelliet beordrede derfor Cancelliraad *Schouboe* og Provst *Jørgensen* til at undersøge Sagen. Den 17^e Juni holdt de deres første Møde, og her mødte »Hr. *Hendrichsen*« og forklarede, at han vel havde prædikeret fra Prædikestolen; men han havde ikke udøvet nogen af de ministerielle Forretninger og havde ikke taget mod nogen Betaling derfor.

En Ugestid efter dette Retsmøde fandt de skæbnesvangre Forhandlinger Sted i Tilsit mellem Napoleon og Alexander I af Rusland, hvor man blev enige om at tvinge Danmark ud af sin Neutralitet og ind i Krigen mod Storbritanien. Store britiske Transportflaader ankrede op ved Helsingør i Begyndelsen af August, og i de første Dage haabede man, at det kun drejede sig om Transporter til Østersøen; men efterhaanden blev man klar over, at det førte mod Krigen. De britiske Skibskaptajner nægtede at betale Sundtold, og Forholdet blev mere og mere spændt. Den 10^e August skrev Direktøren for Øresundstolden, Geheimeraad *Numsen*.⁴³ »Af dette samt af hvad man har i Øyne er det temmelig tydeligt hvad man kan have i vente.«

Henderson var den første af de to Missionærer, der indsaa, at deres Arbejde vilde blive ødelagt, hvis Krigen brød ud. Paa lange Spadsereture søgte han at blive klar over, hvad han burde gøre. Mellem hans Efterladenskaber fandtes et presset Blad, hvorpaa der stod »*Elsineur*, August 10, 1807«. To Dage senere sendte han et Brev til Paterson og opfordrede ham til at komme til Helsingør hurtigst muligt, for at de eventuelt kunde rejse til Sverige og der afvente Begivenhedernes Udvikling. Paterson var ikke klar over,

hvor alvorlig Situationen var, og blev i København, og kom derved til at gennemgaa Belejringen og Bombardementet. Henderson derimod rejste til Gøteborg, hvor han slog sig ned i den følgende Tid, og hvor han fik Lejlighed til at prædike for de internerede danske Sømænd. I 1812 vendte han tilbage til Danmark med en særlig kongelig Tilladelse, men kom kun til Helsingør paa korte Besøg for at hilse paa gamle Venner.

Som sagt foretog han senere en lang og meget betydningsfuld Rejse til Island i 1814 og 15 efter kort i Forvejen at have startet Det danske Bibelselskab; men ellers slog han sig mest ned i Storbritanien, hvor han virkede som Professor ved Highbury College ved London. Han besøgte dog Danmark flere Gange i de følgende Aar, og 1840 blev han kreeret til Dr. theol. hon. causa ved Universitetet her. Han døde den 17' Maj 1858 i Mortlake i England.

Da Krigen med England endelig var afsluttet i 1814, og den diplomatiske Forbindelse genoptaget, indsendte *William Avison*,^{44, 45} der var Agent for The Russia Company i London, en Ansøgning til den britiske Regering om at foranledige, at det igen blev tilladt den engelske Menighed i Helsingør at holde egen Kirke. Anmodningen blev 1' September 1814 overrakt den danske Regering af den britiske Minister i København Sir *John Foster*. Kancelliet sendte Sagen dels til Biskop *Münter* og dels til Magistraten i Helsingør.

Biskoppen svarede 24' September, at Anerkendelsen vilde saa meget mindre volde Vanskeligheder, som det allerede tidligere havde været Briterne tilladt at have egen Gudstjeneste. Forskellen mellem den Anglikanske Kirke og den Lutherske maatte anses for at være meget lille, og Direktionen for den Halliske Missions Anstalt plejede at bede Sjællands Biskop ordinere de tyske Missionærer, som det engelske Missionsselskab sendte til Indien. Desuden gjorde han opmærksom paa, at de Danske i London havde deres egen Kirke. Biskoppen anbefalede derfor, at Ansøgningen ikke alene bevilgedes saaledes, at det engelske Kapel i Helsingør fik samme Rettigheder som det Danske i London; men indstillede, at der blev tillagt Kapellet Navn af Kirke, ligesom dette var tillagt den tysk- og fransk-reformerte Kirke i Hovedstaden, for derved at fremhæve den i Modsætning til de blot tolererede Religionspartiers Kapeller, at ikke een Familie, men alle britiske Indvaanere skulde være ansvarlige for deres Kirkevæsen, at den britiske Minister skulde være Patron for Kirken, ligesom den danske Gesandt var det i London, at deres Præst ikke maatte være helt afhængig af Menighedens Forgødtbefindende; men naar han havde forevist den ham af Biskoppen af London som hans gejstlige Fore-

satte givne Kollats, skulde han staa under den danske Øvrigheds Beskyttelse.

Helsingør Magistrat anbefalede Sagen den 11' Oktober under den Forudsætning, at alle foranførte Omstændigheder ikke i Henseende til Forholdet mellem Menigheden og dens tidligere Præst skulde grundigen foranledige nye Tvist mellem ham og dem. Her-til føjede Amtmanden 15' Oktober, at Sagen mellem Jackson og Menigheden var en privat Sag. Begge Myndigheder fordrede derimod Pengeerstatning til Præster, Skoler m. m.

Den 14' Februar 1815 sendte Departementet for de udenlandske Sager en lang Udtalelse fra Forstanderne for den danske Kirke i London med en Afskrift af deres Privilegier til Kancelliet.

Kancelliet sendte nu Sagen til Udtalelse hos Avison, der satte et Svar op og samlede de britiske Borgere i Helsingør, for at de kunde bifalde hans Udtalelser, hvilket de gjorde i en Skrivelse af 24' Maj 1815, der er underskrevet af *Charles Fenwick, John Mullens, Wm. Clark, J. Mullens sen., George Knox, Nicolas Brown, Thomas Ellah, Thomas Belfour, Lars Lindberg, James Duncan, Joseph Berridge, John Williamson Good* og *Henry Wright*. I sin Skrivelse tiltræder Avison helt Kancelliets Udkast, kun beder han om, at den danske Konges Stadfæstelse af Præstens Valg blot maa betragtes som en Erkendelse af Kongens allerhøjeste Myndighed og Magt til at forkaste en uværdig Person, men at den iøvrigt kun bliver en Konfirmation af den borgerlige Kontrakt mellem Menigheden og dens Præst, saaledes at Menigheden selv kunde afskedige ham, uden at behøve at spørge paa højere Sted. Kancelliet havde indført en Bestemmelse om, at den britiske Minister skulde være Patron, dette ønskede man ogsaa slettet, dog saaledes at Stridigheder mellem Menighed og Præst skulde indankes til hans Afgørelse.

Sagen forelagdes derefter Kongen af Kancelliet, der gjorde opmærksom paa, at ganske vist havde Kancelliet i 1798 billiget at Menigheden ophævedes; men det kongelige Reskript af 1793 bestod selvfølgelig stadigt, og denne Sag drejede sig derfor kun om visse Ændringer deri. At yde Præsterne, Skolerne o. s. v. en Erstatning kunde der heller ikke være Tale om, for i 1793 blev det bestemt, at kun de, der dengang var i Embede, skulde have Erstatning for Tabet af de Indtægter, de havde, før den britiske Kirke blev oprettet.

30' Juni 1815⁴⁴ underskrev Kongen derefter et Reskript af følgende Indhold:

1. at de engelske Indvaanere i Helsingør, der bekender sig til den evangelisk reformte Lære, maa, som en særskilt Menighed der paa Stedet, holde

offentlig Gudstjeneste i deres Fædrenesprog, efter den engelske Kirkes Liturgi, og i den Bygning, som de paa egen Bekostning indretter til Kirke.

2. Denne Kirke, samt dens Betjente, vil Vi have tilstaaet lige Friheder for Skatter og Afgifter, som de, der nu er, eller herefter bliver tilstaaet den danske Kirke i London, og de ved samme ansatte Betjente.

3. Bestyrelsen af Menighedens Kirkevæsen overdrages et Forstanderskab eller Presbyterium, bestaaende af de Mænd, som Menigheden dertil vælger, blandt hvilke de udnævner en til Formand. Til dette Forstanderskab bør alle Meddelelser ske, som angaar Kirkevæsenet, for hvilket Forstanderne i Særdeleshed, og alle Menighedens Lemmer i Almindelighed skal staa til Ansvar.

4. Den engelske Menighed i Helsingør bør ligesom den reformerte i København, med offentlig Gudstjeneste helligholde Søn- og Helligdagene, samt de overordentlige Bede- og Taksigelsesfester der nu er eller i Fremtiden kan blive anordnede. Men paa hvilken Tid af Dagen, som den Gudstjeneste skal holdes, har Menigheden selv at fastsætte, som den agter bekvemmest. I Kirkebønnerne bedes først for Os, som Landets Herre, og for de øvrige Personer af det danske Kongehus. Derefter bedes for Hans Storbritaniske Majestæt og for det Storbritaniske Kongehus.

5. Menigheden forundes Ret til selv at antage og efter Omstændighederne igen at afskedige dens Præst, hvilken dog, saalænge dette Embede ham betroes, har, saavel i Almindelighed at rette sig efter hvad de danske Love foreskriver Landets Gejstlighed, som i Særdeleshed nøjagtig at holde de fornødne Ministerialbøger indrettede efter den overalt i Riget anordnede Form. Forinden Præsten tiltræder sit Embede har Menigheden med ham at affatte en Kontrakt, hvori bestemmes de Vilkaar, under hvilke han antages, samt hvad Forsørgelse, der i Tilfælde af Fratrædelse eller Dødsfald tilstaaes ham eller hans Efterladte. Denne Kontrakt vil Vi efter derom gjørende Ansøgning allernaadigst stadfæste.

6. Naar den engelske Menighed i Helsingør i Fremtiden har erhvervet sig og indhegnet en bekvem Plads uden for Byen til Begravelsesplads, bliver samme at hævde, som denne Menigheds særskildte Kirkegaard. Indtil saadant iværksættes, kan Ligene, som hidtil, stædes til Jorde paa Byens almindelige Kirkegaard.

Da Sagen var kommet i god Gænge, henvendte⁴⁶ man sig til Good om Leje af Kirken og Præsteboligen; men det lykkedes ikke at komme til en tilfredsstillende Ordning, og Forhandlingerne blev afbrudt. Samtidigt søgte Avison Guvernøren for British-Russia Company i London *Samuel Thornton*, om en Understøttelse paa 4 Shilling af hvert britisk Skib, der passerede Sundet. Han anførte i Ansøgningen, at paa Grund af Konkurrencen fra Amerika kom der hver Vej ikke mere end 1000 Skibe gennem Sundet om Aaret, og Afgiften vilde derfor højst indbringe £ 400, forudsat, at hvert Skib virkelig betalte. Hertil skulde Briterne i Helsingør saa bidrage mellem £ 60 og £ 80 og sørge for en sømmelig og velegnet Plads for den offentlige Gudstjeneste. Han udtalte i Ansøgningen, at man maatte have en værdig og støt Gejstlig, som vilde paatage sig Opdragelsen af den opvoksende Slægt, og at den forrige Præsts upassende Optræden gjorde det absolut nødvendigt, at den, der blev ansat, underkastede sig Menighedens Kontrol. Ka-

pellanen burde lønnes med £ 200 og saadanne Bekvemmeligheder, som Omstændighederne tillod, naar Kapellet blev færdigt, og endelig ønskede man kun at binde sig for 2 eller 3 Aar ad Gangen. Thornton stillede sig meget velvilligt til Ansøgningen, og dette meddelte Avison Menigheden i en Skrivelse den 14^e September 1815.

Samtidigt gav man sig til at søge efter Inventaret fra den gamle Kirke, og der førtes en længere Korrespondance⁴⁷ herom. Konsul Charles Fenwick mente først, at det maatte være hos Mr. *Garlike*, der var Gesandt til 1807; men denne kendte overhovedet intet til Sagerne. I et følgende Brev forklarer Fenwick, at det var muligt, at de hellige Kar var kommet til England allerede i 1801. Hans Broder, Nicolas Fenwick, var dengang Privatsekretær hos Sir *William Drummond*, der var sendt hertil for at tvinge Danmark ud af det Væbnede Neutralitets Forbund med Sverige og Rusland, og ved hans Afrejse pakkede Charles Fenwick hele Gesandtskabets Arkiv ned i en stor Kiste, som kom med ombord paa Korvetten »Kite«, der førte Sir William, Fenwick og Avison⁴⁸ til England, og Kisten maatte derfor være kommet til Downing Street i Løbet af April Maaned. Nicolas Fenwick forklarede, at i hans Tid var de hellige Kar kun blevet brugt een Gang, og det var da den britiske Legationspræst *James Webber* i 1797 holdt Guds-tjeneste i Overværelse af Gesandten, Lord *Robert Fitzgerald*.

Krigen havde imidlertid ødelagt Danmarks Finanser i Bund og Grund, og det ene efter det andet af de britiske Handelshuse i Helsingør gik fallit eller maatte gennemgaa meget alvorlige Rekonstruktioner, og indtil videre fik Reskriptet derfor ingen praktisk Betydning.

Tiderne bedredes langsomt, og omkring 1830 opstod Ønsket igen om at faa oprettet en engelsk Kirke i Helsingør. *John Williamson Good* omtalte i et Brev til sin Broder *William Cadday Good* i Hull, at der var en Del Uenighed indenfor den britiske Koloni, og mellem Modstanderne af en særlig engelsk Kirke nævnedes han *Chapmans* og *Norrie*. Det endte imidlertid med, at Kirkevennerne gik af med Sejren og sendte en Ansøgning til den britiske Regering.

I 1826⁵⁰ var der vedtaget en Parlamentsakt, i hvis § 87 den britiske Udenrigsminister bemyndigedes til i Regeringens Navn at yde Understøttelse til engelske Kirker og Kapeller i fremmede Havne og Stæder, naar de derværende britiske Undersaatter forpligtede sig til at bære deres Del af Udgifterne, hvorimod Patronatet skulde gaa over til den britiske Regering.

Efter at Briterne i Helsingør havde forpligtet sig til at dække Halvdelen af Udgifterne til Kirken og Præsten, sikrede⁵⁰ den bri-

tiske Udenrigsminister, Lord *Palmerston*, Resten af det økonomisk nødvendige dels til Lønningen for Præsten, dels til nyt Betræk paa Kirkestolene. Præsten fik herefter en aarlig Gage⁵⁵ paa £ 250, hvoraf de 200 var beregnet paa ham selv, og de 50 skulde bruges til Bestridelse af Udgifterne ved Gudstjenesten m. m., og derefter udnævntes *Nugent Wade* til Kapellan ved Kirken. Han var født^{51, 52} 1808 i Dublin, blev 1824 Pensioner ved Trinity College der, 1827 Scholar, 1829 Bachelor of Arts og 1832 Master of Arts ved Universitetet i Oxford.

Efter at Wade var blevet ordineret af Biskoppen af London, rejste han til København, hvortil han kom i de første Dage af Juli 1833. Den britiske Chargé d'Affaires, *Peter Browne*, skrev til Sjællands Biskop, *P. E. Müller*,⁵³ og bad om Tilladelse for Wade til at prædike m. m. Biskoppen var imidlertid taget paa Inspektionsrejse til Bornholm, og Browne traf ham derfor ikke. Da der var gaaet 14 Dage, uden at der kom Svar, skrev Browne 23' Juli⁴⁵ til Departementet for de udenlandske Affairer og bad det snarest muligt skaffe Tilladelsen. Departementet sendte Sagen til Danske Cancellie, der den 30' Juli skrev til Biskoppen, at Wade foreløbig maatte fungere som Kapellan; men at han ikke maatte anses for fast ansat, før den i Resolutionen af 30' Juni 1815 § 5 omtalte Kontrakt var indsendt og stadfæstet. En Afskrift af denne Skrivelse blev samme Dag sendt til Departementet, der den 6' August skrev herom til Gesandtskabet, der svarede 26' August. Tre Dage senere sendte Departementet saa en Skrivelse til Cancelliet, hvori der blev gjort Rede for Parlamentsakten og gjort opmærksom paa, at *Wade* som Følge heraf var ansat af den britiske Regering og ikke antaget af Menigheden, som han heller ikke havde afsluttet nogen Kontrakt med.

Cancelliet indstillede derefter, at han anerkendtes, og 4' December 1833 resolverede Kongen,⁵⁴ at den af den britiske Statssekretær for de udenlandske Sager, Lord *Palmerston*, udnævnte Kapellan *Nugent Wade*, allernaadigst maa blive anerkendt som engelsk, biskoppelig Kapellan for den engelsk-reformerte Menighed i Helsingør med Ret til at udføre de til dette Embede hørende gejstlige Forretninger, navnlig med Hensyn til Daab, Vielse og Begravelse, uagtet der ikke, saaledes som i det allerhøjeste Reskript af 28' Juli 1815 § 5 er bestemt, er oprettet nogen Kontrakt imellem ham og Menigheden, angaaende hans Lønning og hans Families Forsørgelse i Tilfælde af Fratrædelse eller Dødsfald, og at det iøvrigt maa have sit Forblivende ved det ovennævnte allerhøjeste Reskript af 28' Juli 1815. Denne Resolution blev meddelt Departementet og Sjællands Biskop⁵⁵ den 14' December 1833. Departementet sendte 8' Januar 1834 *Browne* en Skrivelse, hvori det

meddelte ham Anerkendelsen og bad ham instruere Wade om hans Pligter.

Den britiske Konsul i Helsingør, *Francis Coleman Macgregor*, indkaldte Bidragyderne til en Generalforsamling i Kirkens Sakristi den 3^r April 1834. Mødet blev imidlertid udsat til den 10^r April, og Dagen efter foretog Wade den eneste Vielse,⁵⁷ der har fundet Sted i Kirken, hvorved *Caroline Ellah* blev viet til Købmand *Johannes Daniel Plitt* fra Lübeck. De 3 andre Vielser, der er indført i Kirkebogen, blev foretaget i Gesandtskabshotellet i København. Dette var imidlertid ikke den første gejstlige Handling, han havde foretaget, idet han 16^r September 1833 havde døbt *Ernest* og *Amelia le Pelley's* Datter *Amelia* og 2^r November begravede en Skibskaptajn *Storm*.

Wade stod sig godt med sine Sognebørn og blev 11^r April 1836 viet⁵⁷ til Konsul *Fenwicks* Datter *Louise* af den britiske Gesandtskabspræst i København, *Ellis*, hvorefter de foretog en Bryllupsrejse,⁵⁸ der varede flere Maaneder, og imens vikarierede Rev. *John Godfrey* for ham i Helsingør. Denne var født⁵⁹ 1803 paa Kilcoleman ved Miltown, Kerry, Irland, blev Bachelor of Arts 1826 fra Universitetet i Oxford, 1826 of Lincoln's Inn og døde 1851. Aaret før havde Spørgsmaalet, hvorvidt Wade skulde betale Fattigskat,⁴⁵ været fremme, idet Fattigkommissionen i Helsingør havde rejst Spørgsmaalet; men Departementet for de udenlandske Affairer sendte 13^r Februar det Svar, at han ikke kunde fritages, da Præsten ved den danske Kirke i London maatte svare alle kommunale Afgifter.

Midt i 30-erne kom der en økonomisk Nedgang,⁵⁹ der mærkedes temmelig stærkt i Helsingør, og dette havde til Følge, at en Del af de bedste Bidragydere til Kirken udvandrede. Allerede i 1836 var saaledes den britiske Vicekonsul *William Chapman* rejst bort, og i 1837 udvandrede *Edward Brown*⁵⁹ og hans Svigersøn *George Fenwick* til New South Wales. Paa Grund heraf frygtede man for, at det vilde blive nødvendigt at fordoble Tilskudene fra de resterende Medlemmer af Menigheden, og Macgregor⁶⁰ fortalte i et Brev til Mr. Browne, at man syntes ret tilbøjelige til at opgive Institutionen, om end man ikke havde noget imod at fortsætte et halvt Aar for at give Wade Tid til at se sig om efter et nyt Embede, og dette fik han i Efteraaret 1838,⁶¹ idet han fulgte efter sin Svoger *George Fenwick* til New South Wales, efter at han havde døbt sin Datter *Sousanna Eliza* den 11^r November 1838.

Macgregor indkaldte nu Menigheden til et Møde i Kirkens Sakristi^{61, 61} den 17^r December, og her gjorde han rede for den vanskelige Situation, idet adskillige Briter havde trukket deres Bidrag tilbage, saaledes at der kun var tegnet £ 78. Disse Penge

var tegnet af *J. C. Macgregor, P. Browne, E. le Pelley, W. Brown, M. Wright, J. Ellah, Sir W. Lorraine, C. Fenwick, Mrs. Fenwick, Mrs. Marassin, Miss Avison, Mrs. Good, Mrs. Ellah* og *Mrs. Weise*, og heraf boede en Del jo udenfor Helsingør. Da Udgifterne i Aarene 1836—38 havde været £ 306, £ 291 og £ 253, hvoraf Briterne skulde betale Halvdelen, var det klart, at de £ 78 ikke slog til, og Macgregor foreslog derfor, at man skulde ophæve Kirken. Der blev imidlertid vedtaget en Resolution om, at der skulde ansættes en ny Præst. Dette meddelte han 19^e December 1838⁶¹ den britiske Gesandt i København *Sir Henry Wynn* og tilføjede, at han vilde gøre nærmere rede for sine Synspunkter i en Indberetning til Lord Palmerston. *Sir Henry* bebrejdede ham hans Optræden i et Brev af 1^e Januar; men derpaa svarede han den 3^e⁶² meget bestemt, at Sagen maatte gaa sin Gang, *alea jacta est*, men hvor ubehagelige Følgerne end maatte blive for ham, vilde det være ham en Trøst, at han vidste, at han havde gjort, hvad han ansaa for sin Pligt.

Nogen ny Præst blev imidlertid ikke ansat, og i den følgende Tid afvikledes Kirkens Forhold, og 18^e November 1839⁶⁶ afholdtes det afsluttende Møde i det britiske Konsulat.

Den følgende Tid var økonomisk særdeles fordelagtig for Helsingør. I den lange Fredsperiode efter Napoleonskrigene var Landenes Handel i stadig Stigen, og Sejladsen paa Østersøen gik jævnt fremad; men der viste sig forskellige Varsler om, at Grundlaget for Byens Rigdom var ved at glide bort. De første Tegn paa denne Ændring var Indførelsen af Dampskibene, idet deres større Hastighed og Sikkerhed medførte, at de ikke i den Grad som Sejlskibene var nødt til at proviantere ved den første Havn, de naaede efter Afrejsen fra Hjemlandet; men kunde sejle videre til deres Maal. Medens Klareringen af Øresundstolden derfor tidligere uden Spor af Gene kunde foretages samtidig med Provianteringen, blev det nu efterhaanden kun en ubehagelig Afbrydelse og Forhaling af Rejsen. Ved Siden heraf begyndte de langt bedre Havneforhold i København at træde frem ved Omladning af Varer, der skulde til andre Havne, end det oprindelige Skib skulde anløbe. I Slutningen af denne Periode begyndte der derfor i de forskellige Lande i stigende Grad at lyde Røster for Afskaffelsen af Sundtolden.

Da derfor Proprietær *B. J. Bertelsen*, der i 1854 havde købt Borupgaard udenfor Helsingør, igen rejste Spørgsmaalet om en engelsk Kirke i Helsingør, faldt det til Jorden som uigennemførligt. 28^e og 30^e Oktober 1854⁶⁴ indrykkede han et Avertissement i *Helsingør Avis*, i hvilket han opfordrede de britiske Familieoverhoveder til at sætte sig i Forbindelse med ham, for at man kunde undersøge, hvorvidt der var Stemning for igen at søge Menigheden

oprettet; men Avertissementet fremkom kun disse 2 Gange og Sagen døde hen,⁶⁵ uden at der findes mere om den.

En Grund hertil kan vel ogsaa være Forholdene i København. Her havde der allerede fra 1728 fra Tid til anden været engelske Præster knyttet til Gesandtskabet; men Aaret efter at Mr. Wade var blevet ansat i Helsingør som engelsk Præst, blev *Robert Stevenson Ellis*⁵⁰ kaldet til Præst i København, og i Oktober 1834 indviedes den første Kirke i en Bagbygning til St. Kongensgade No. 51 med Mr. *Peter Browne* og Mr. *Alfred Mansell* som Forstandere. Mellem dem, der straks tegnede sig for et større Beløb, var *George Fenwick* i Helsingør, der derfor havde sin egen Stol i Kirken. Paa den Maade havde den helsingoranske Menighed straks fra Begyndelsen Forbindelse med København, og denne blev naturligvis forøget stærkt efter Wades Afrejse. Det var derfor ganske rimeligt, at der i 1854⁶⁶ averteredes i »Helsingør Avis«, at der den 19' November vilde være Kollekt i Kirken i København for Enker og Børn efter britiske Soldater og Sømænd, der var faldet i Krimkrigen, en Indsamling, der efter en Meddelelse i Avisen gav et stort Udbytte. Men i de samme Numre fortaltes om voldsomme Angreb paa Sundtolden fra amerikansk Side, og 1857 blev den ophævet. Derved mistede den britiske Koloni sin vigtigste Indtægtskilde, og den svandt hurtigt stærkt ind, saaledes at Grundlaget for en særlig Kirke ikke længere fandtes.

De britiske Menigheder i Helsingør har altsaa aldrig bestaaet mere end nogle faa Aar af Gangen, og *Henderson*⁴² har sikkert givet en god Forklaring herpaa i sin Bog om Rejsen til Island, hvori han skrev, at som Følge af den stadige Indvandring af fremmede fra alle Egne af denne travle Verden, af hvilke de fleste kun havde til Formaal at tjene jordiske Rigdomme, plejede Helsingør kun at vise Ligegyldighed for de religiøse Anliggender, og Dr. *John Paterson*⁴² skrev i »Book of every Land«, at Helsingorernes Gæstfrihed mod dem var stor, næsten grænseløs; men han og *Henderson* havde for megen Grund til at beklage, at man viste dem større Hengivenhed end deres Herre og Mester.

Hvad Kirkebygningen angaar, blev den efter *John Goods* Død solgt⁶⁷ af hans Søn, dansk Generalkonsul i Hull, *William Cadday Good* den 24' September 1832 til Færgemand *Jens Olsen Møller*. Good havde dels benyttet Præsteboligen til Auktionslokale og dels lejet den ud. Selve Kirken stod derimod ubenyttet i denne Periode. Et Par Aar efter Wades Afrejse blev Kirken lavet om til en Dansebod,⁶⁸ der takket være Barber *Lunds* æggende Musik hurtigt blev meget søgt; men, da Kvarteret vrirmede med Beværtninger af den letteste Art, varede det ikke længe, før den sank saa dybt i Anseelse, at Beskyldningen for at have danset i »Engelsk Kirke« var

absolut kompromitterende for en ung Pige, og Folkevittigheden gav den med Allusion til Musikanten Navnet Babylon. Senere blev den købt til Forsamlingsbygning og bruges nu som Sommerteater.

I Modsætning til det urolige og stundesløse Liv i Helsingør, var Livet i København roligt og stabilt, og da Pastor Ellis vedblev at være Præst der lige til 1883, lykkedes det for ham at bringe Menigheden over de første vanskelige Aar og ind i det rolige Leje, som det aldrig lykkedes Menigheden i Helsingør at naa.

HENVISNINGER.

1. Carl Christian v. Gehren: Kurze Darstellung der Reformierten in Dänemark, i Magazin für Kirchengeschichte und Kirchenrecht des Nordens, Bind II, 2' Stk. Altona 1794. Optrykt i Deutsch-reformierte Kirche, Mitteilungen aus der Gemeinde. Kbhvn. 1935.
2. Børge Janssen: De reformerte i Danmark. Kbhvn. 1922.
3. F. IV's Forordninger m. m. 1714.
4. Fogtmans Samlinger af Rescripter m. m.
5. Sjællandske Registre 15/5 1747.
6. C. C. v. Gehren i Theologisk Maanedsskrift for Fædrelandets Religionslærere (T. M.). Marts 1804.
7. Danske Lov 2 — X — 4.
8. C. V's Forordninger 1682.
9. Sjæll. Reg. 20/10 1747.
10. Sjæll. Reg. Nr. 132/1780.
11. Sjæll. Reg. 1761.
12. Helsingør Bys Arkiv. Udgaende Copiebog. 13/12 og 17/12 1781 samt Sjællands Bispearkiv (S. B.) Provstebreve 1771—89.
13. Suppliqueprotocol A/1784 Nr. 799.
14. S. B. Provstebreve 1771—89.
15. Sjæll. Reg. Nr. 557/1793.
16. T. M. Januar 1804.
17. T. M. April 1804.
18. Sjæll. Reg. Nr. 652/1793.
19. Helsingøers Brandtaxation af 3' October 1791.
20. Helsingøers Auctions Protocol 1796—1803, pag 374—76.
21. Indberetning fra Pastor Schebye. 1793.
22. Højesterets Voteringsprotokol 1800, pag. 541—46.
23. Cancellie Raad Hansens Indlæg for Sjællandsfar Landsting, dat. Meulenburg den 3' October 1797, produceret 4' Oktober 1797. (Landsarkivet).
24. Ansøgning fra Jackson af 6/4 1809, ligger ved Nr. 44.
25. Sjæll. Reg. 1796.
26. Sjæll. Reg. 1797.
27. Helsingør Bytingsdom 14/8 1797.
28. Sjællandsfar Landstings Justitsprotocol 1796—1805. fol 54.
29. Danske Kanc. Brevbog B/1798, Nr. 313, pag. 595.
30. Sjæll. Reg. 28/11 1800.
31. Højesterets Dom 12/6 1802.
32. Danske Kancelli. 1' Departement (1' D.) 11/12 1802.
33. Danske Kancelli. 1' D. Suppliquer. 1803, 4' Del, Nr. 139.

34. Memoirer og Breve II. Den helsingørske Færgemand Lars Bache. Hans Søns Optegnelser. Kbhvn. 1905, pag 36 og 50.
35. D. C. 1' D. Forestillinger 1804, pag 212.
36. Finants Collegiet (F. C.) Nr. 4254, Journal 1811.
37. Ansøgning fra Jackson af 6/4 1809, ligger ved Nr. 44.
38. Kommissionsberetning af 10/1 1809 ved 44.
39. F. C. Missive Protocol Nr. 1620 J. 1812 A.
40. F. C. Nr. 2260 J. 1813 A.
41. Schous Forordninger 1813.
42. Thulia S. Henderson: Memoir of the Rev. E. Henderson, London 1859, Dansk Biografisk Lexikon, og Dictionary of National Biography.
43. Koncept til Brev fra Geheimekonferensraad Numsen til Det Kongelige Told Cammer i Øresunds Told Cammers »Breve og Documenter 4' Bind«.
44. D. C. 1' D. Forestillinger 30/6 1815.
45. Departementet for de udenlandske Affairer (U. D.). Pakke 45. England I. e. Korrespondancesager vedr. det engelske Kapel i Helsingør 1814—35.
46. Public Record Office, London (P. R. O.). Elsinore, Consular letters, P. R. O. F. 211. bn. 22. Velvilligt meddelt af Mr. J. Harvey Bloom.
47. P. R. O. F. O. 210, bn. 10.
48. Øresunds Told Cammers Breve og Documenter 29' Bind, Nr. 28. Skrivelse af 30/4 1801 fra Numsen til General Toldkammeret.
50. Alec. C. Jarvis: Some Accounts of the English Episcopal Church in Denmark. Kbhvn. 1934.
51. Burtchaell & Sadleir: Alumni Dublinenses. Velvilligt meddelt af Dr. R. R. James, London.
52. Foster: Alumni oxonienses, ved Dr. R. R. James.
53. Bispearkivet.
54. D. C. 1' D. Forestillinger Nr. 170/1833.
55. D. C. 1' D. Skrivelse Nr. 3092 af 14/12 1833.
56. Avertissementer i Helsingør Avis: 26/3 og 2/4 1834, 11/1 1835, 18/1 og 7/12 1836, 8/12 1837, 14/12 1838 og 15/11 1839.
57. Register of the British Church in Elsinore i Landsarkivet.
58. S. B. Henlagte Sager. Brev fra Wade af 7/4 1836.
59. Th. Hauch-Fausbøll: Af Slægten Browns Historie. Kbhvn. 1918.
60. P. R. O. F. O. 211, bn. 27. Brev af 16/9 1837.
61. do do Brev af 19/12 1838.
62. do do Brev af 3/1 1839.
63. P. R. O. Letter Book F. O. 212, Nr. 19. Breve fra Helsingør af 18/1 1836, 24/12 1836, 16/12 1837 og 18/12 1838.
64. Avertissement i Helsingør Avis: 28/10 og 30/10 1854.
65. M. Galschiøt: Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundrede. Kbhvn. 1921.
66. Avertissement i Helsingør Avis 15/11 1854 og Tekst for 30/11 1854.
67. Helsingør Pante- og Skødeprotokol Nr. 13, fol 508.

NAVNEFORTEGNELSE.

- Avison, Elizabeth*, f. 1776 i Rusland, † 1856 i Helsingør. Datter af W. A. — *William*, f. 1746 i England, † 1821 i Helsingør. Agent for British-Russia Comp. 1800 i Comp. med *Charles Fenwick* i »Avison & Fenwick«, opløst 1802. I England 1801 og 1807—14.
- Arctander, Hans Nicolai*, f. 1757, † 1838. Amtmand over Frederiksborg Amt, Konferensraad.

- Baildon, Alice*, f. 1751 i Hull, † 1787, gift 1773 med *Johan Andreas Späth*, Købmand i Helsingør.
- *Ann*, f. 1749 i Hull, † 1786, gift 1769 med *Christian Ferslew*.
 - *Thomas*, f. 1724, † 1782 paa Vintappergaarden. 1752 Købmand i Helsingør, Borgerkaptajn, 1770 Ejer af Vintappergaarden.
- Balle, Nikolai Edinger*, f. 1744, † 1816. Biskop over Sjællands Stift.
- Belfour, John Daniel*, f. i Nightingale Lane, Middlesex, † 1805 i Helsingør. 1787 Købmand i Comp. med *John Shuttleworth*, 1799 med *Thomas Ellah*, 1800 optages *John Rainals* i Firmaet: Belfour, Ellah, Rainals & Co. 1792 anlagdes Geneverbrænderi Shiedam, heri optaget *Johan Andreas Pflock* i »Belfour & Pflock«. Udtog 1793 et vigtigt Patent vedrørende Rebslagning, forbedret 1798 og 99 i Samarbejde med hans Svoger *Jean Jacob Claessen*. Anlagde en Ankersmedie og et Garveri. Kirkeværge.
- *Thomas Wright*, f. 1785 i England, † 1818 i London. 1804 Købmand, Associé i Belfour, Ellah, Rainals & Co.
- Berridge, Joseph*, Købmand. Associé i »John Good & Son«.
- Bertelsen, Bertel Johannes*. Ejer af Borupgaard 1854.
- Brockenhuus, Henrik Adam*, f. 1720, † 1803. Stiftamtmand, Geheimekonferentsraad.
- de Brosseonde, Simon*. Fransk Konsul i Helsingør.
- Brown, David*, f. 1734 i Dalkeith i Skotland, † 1804 i Helsingør. Russisk Agent, Guvernør i Tranquebar, Grosserer i Kbhvn., Stempelforvalter og Arkivar ved Øresunds Toldkammer, Ejer bl. a. af Gurrehus.
- *Edward*, f. 1787 i Kbhvn. Søn af D. B., Købmand i Bengalen, Ejer af Gurrehus, udvandrede 1837 til New South Wales.
 - *Melior*, f. 1815, Datter af E. B., † 1846 i New South Wales, gift 1835 med *George Thomas Fenwick*.
 - *Nicolas*, f. 1766 i Kbhvn., Søn af D. B., † 1834 i Helsingør. Associé i »Brown & Duncan«, »Chapman, Brown & Duncan« og »Chapman, Brown & Co.«, Kirkeværge.
 - *William*, f. 1729 i Edinburgh, † 1796 i Helsingør. Broder til D. B., først Købmand i Skotland, 1754 i Helsingør.
 - *William*, f. 1799 i Arbroath i Skotland, † 1844 i Helsingør. 1824 Skibsklarerer, i Kompagni med *Robert Burd* i »Brown & Burd«.
- Browne, Peter*. Britisk Legationssekretær i Kbhvn.
- Bryan, Thomas*, f. 1760 i Epsom, † 1834 i Helsingør. 1786 Lysestøber, 1790 anlagde han et Sæbesyderi.
- Cadday, William*, f. 1737 i England, † i Beverley i Yorkshire. 1766 Købmand i Helsingør.
- Carmichael, James*, f. 1749, † 1793 i Helsingør. Anlagde Hotel d'Øresund.
- Chapman, John*, f. 1749 i London, † 1803 i Helsingør. Købmand 1778 »Lund & Chapman«.
- *Thomas*, f. 1766, † 1844. Neveu af J. C., 1792 Associé i Brown, Duncan & Co., 1815 skifter det Navn til Chapman, Brown & Duncan, 1825 til Chapman, Brown & Co., 1832 til Thomas & William Chapman, 1836 til Chapman, Norrie & Co., udtraadt 1843 og rejst til England.
 - *William*, f. 1799 i Helsingør. 1825 Associé i Chapman Brown & Co., 1832 i Thomas & William Chapman, 1836 udtraadt og udvandret. Britisk Vicekonsul. Søn af T. C.
- Clark, William*, f. 1783 i Dundee, † 1830 i Helsingør. 1803 Købmand i Kompagni med *Thomas Sime* i »Clark & Sime«, 1815 alene, 1817 i

- Kompagni med *Gordon Norrie* i »Clark & Norrie«, udtraadt 1822. Siciliansk Vicekonsul.
- Colbiørnsen, Jacob Edward*, f. 1744, † 1802. Justitiarius i Højesteret.
- Davidson, James*, f. 1754 i England, † 1802 i Helsingør. 1783 Skrædermester i Helsingør, Clerk of the Church.
- Diston, Elizabeth*, f. 1775 i Helsingør. Datter af J. D., gift med *Thomas Williams*.
- *John*, f. 1733 i England. 1775 Bevilling til at holde Skipperhus, 1787 Købmand i Kompagni med *Carsten Meulengracht* i »Diston & Meulengracht«, senere med Sønnen i »John Diston & Son«.
- *John Smith*, f. 1762 i Helsingør. Søn af J. D., Købmand 1787, Kirkevæрге 1794—97, gift med *Elizabeth Roman*.
- Duncan, James*, f. 1762 i Dundee, † 1826 i Helsingør. Bogholder i »Godenius & Fenwick«, 1790 Købmand i »Brown & Duncan«, 1792 i »Brown, Duncan & Co.«, 1815 i »Chapman, Brown & Duncan«, udtraadt 1825.
- Drumond, Sir William*. Britisk Gesandt 1801.
- Ellah, Caroline*, f. 1812 i Helsingør. Datter af T. E., gift 1834 med *Johannes Daniel Plitt*.
- *James Marshall*, f. 1795 i Helsingør. Søn af T. E., 1831 Chef for »Belfour, Ellah, Rainals & Co.«. Nordamerikansk Konsul.
- *Thomas*, f. 1765 i Market Weighton i England, † 1831 i Helsingør. 1799 i »Belfour, Ellah, Rainals & Co.«.
- Ellis, Robert Stevenson*. Engelsk Præst i Kbhvn. 1834—83.
- Estrup, Lauritz Christian*, f. 1758, † 1826. Auditor og Raadmand, senere By-skriver og Etatsraad.
- Fenwick, Charles*, f. 1775 i Helsingør. Søn af Generalkonsul N. F., 1800—1802 i Kompagni med *William Avison* i »Avison & Fenwick«, derefter alene til 1826, † 1832 i Helsingør. Britisk Konsul, Ejer af Fairhill ved Nyrup. Gift med *Susanna Johanne Berner*, f. 1788 i Helsingør, † 1871 i England.
- *Charles Lewis Clayton*, f. 1808 i Helsingør, Søn af C. F., † 1875 ved Cap Horn. Hannoveransk Generalkonsul, 1826 i »Nich. & Ch. Fenwick & Co.«, udvandrede til New Zealand, Ejer af Montebello, gift med *Ann Gordon Norrie*.
- *George*, f. 1744 i Helsingør, Søn af N. F., † 1787 i Kbhvn. I Kompagni med Agent *Godenius'* Enke i »Godenius & Fenwick«.
- *George Thomas*, f. 1809 i Helsingør, Søn af C. F., † i Australien. Sardinsk Vicekonsul, Ejer af Claythorpe ved Nyrup, udvandrede 1834 med sin Svigerfader *Edward Brown* til New South Wales, vendte hjem 1846, tog igen til Australien c. 1865 med sine Brødre.
- *Louise*, f. 1817 i Helsingør, Datter af C. F., gift 1836 med Rev. *Nugent Wade*.
- *Nicholas*, f. i Hull, † 1747 i Helsingør. 1743 anerkendt som Agent for British-Russia Co.
- *Nicholas*, f. 1729 i Stockholm, Søn af N. F., † 1799 i Helsingør. Fortsatte Faderens Forretning. Britisk Generalkonsul. Fader til W. F., C. F. og N. L. F.
- *Nicholas Lewis*, f. 1779 i Helsingør, † 1844 i England.
- *William*, f. 1762 i Helsingør, † c. 1803 i Masulipatnam ved Madras. Associé i »Godenius & Fenwick«, gift med *Anne Kierstine Meulengracht*.
- Ferguson, Archibald*.
- Ferslev, Christian*, Købmand og Brygger i Helsingør, † 1802. Gift med *Ann Baildon*.

- Fife, James*, Vognfabrikant i København.
- Fitzgerald, Lord Robert*, britisk Gesandt i København 1796—1801.
- Foster, Sir Augustus John*, britisk Gesandt i København 1814—24.
- Garlike, Benjamin*, britisk Gesandt i København 1805—07.
- v. Gehren, Carl Christian*, f. 1763, † 1832, tysk-reformert Præst i København.
- Godfrey, John*, f. 1803 paa Irland, † 1851 i England, B. A.
- Good, Alice*, f. *Walker*, Enke efter *Daniel Good*, Broder til *John Good*.
- *Caroline Mathilde*, f. 1785 i Helsingør som Datter af *John Good*, † 1836 sst. Gift 1814 med *Lars Lindberg*.
 - *John*, f. 1755 i Hull, † 1832 i Helsingør. Uddannet hos *William Cadday*, 1786 Købmand i Helsingør, Grosserer i København, Ejer af Gurrehus og Borsholmgaard.
 - *John Williamson*, f. 1780, Søn af *John Good*, † 1835 i Helsingør, Købmand i Helsingør, »John Good jun. & Co.«.
 - *Mary Ann*, f. 1787 i Hull som Datter af *John Good*, † 1855 i Helsingør. Gift 1830 med *Gordon Norrie*.
 - *William Cadday*, f. 1799 i Helsingør, † 1859 i Hull som dansk Generalkonsul.
- Graham, John*, f. i Skotland. Præst i Helsingør 1781—84, derefter i Stockholm.
- Haldane, Robert*, f. 1764, † 1842. Skotsk Missionær.
- Hansen, Hans Georg*. Købmand i Helsingør, Etatsraad, fransk Generalkonsul.
- *Niels*. Prokurator i Helsingør.
- Harboe, Ludvig*, f. 1709, † 1783. Biskop over Sjællands Stift.
- Henderson, Ebenezer*, f. 1784 i Dunfermline, † 1858 i Mortlake ved London. Missionær i Helsingør, Dr. h. c. ved Kjøbenhavns Universitet.
- Howden, Arthur*, f. 1743 i Skotland, † 1808 i Helsingør. Indkaldt 1772 til den almindelige Plejeanstalt i København som Heglemester, Købmand i Helsingør, først associéret med *Walter Wood* fra 1787, derefter alene i »Howden & Co.«. Kirkeværge 1794—1797.
- *John*, f. 1766 i Skotland som Brodersøn af *Arthur Howden*, † 1802 i Fredensborg. Ansat i »Howden & Co.«.
- Jackson, William*, f. 1750 i Westmoreland. Præst i Helsingør.
- Jørgensen, Knud*, f. 1760, † 1819. Provst, Sognepræst til St. Olai.
- Knox, George*, f. 1779 i Edinburgh, † 1830 i Helsingør. Søstersøn af *Arthur Howden*. Borgerskab 1803, »Mullens & Knox«, senere »Mullens, Knox & Howden«. Gift med *Elizabeth Frances Mullens*.
- Knudsen, Christian*, f. 1752, † 1813. Conferentsraad, Udgiver af »Collegialtidende«.
- Laybourn, Robert*. 1774 Forpagter af Kronborg Ladegaard, 1788 Købmand i Helsingør.
- Lindberg, Lars*, f. 1787 i Sverige, † 1832 i Helsingør. Købmand, svensk Konsul. Gift med *Caroline Mathilde Good*.
- Lorraine, Sir William*, Baronet, f. 1801 paa Kirke-Harle i Northumberland, † 1849 i Helsingør.
- Lund, Joachim*, f. 1741. Købmand i Helsingør, »Lund & Chapman«.
- Lynd, Michael*, f. 1750, † 1792 i Helsingør. 1787 Købmand.
- Macgregor, Francis Emanuel Coleman*, f. 1783 i Hamborg. Britisk Konsul i Helsingør, Ejer af Gurrehus.
- Mansell, Alfred*. Kirkeværge i København.
- Mourier, Ferdinand Louis*, f. 1754, † 1831. Fransk-reformert Præst i København, Professor.

- Mullens, Elizabeth Frances*, f. 1783 i Bordeaux som Datter af *John Mullens*, † 1855 i Helsingør. Gift med *George Knox*.
- *Jane Rebecca, f. Trevor*, f. 1766 i Bridge Water i Sommersetshire, † 1847 i London. Gift med *John Mullens*.
- *John*, f. 1756 i Portsmouth, † 1820 i Helsingør. Skibskaptajn, 1803 Købmand i Helsingør, »Mullens & Knox«.
- *John Trevor*, f. 1805 i Helsingør som Søn af *John Mullens*, † i England. Associé i »Mullens, Knox & Howden«.
- Meulengracht, Carsten Werchmeister*, f. 1738, † 1786. Købmand i Helsingør, »Meulengracht & Diston«.
- *Anne Kierstine*, f. 1771 i Helsingør som Datter af *Carsten Meulengracht*, † i Indien. Gift med *William Fenwick*.
- *Hedevig*, f. 1768 i Helsingør som Datter af *Carsten Meulengracht*, † 1821 sst. Gift med *Henry Wright*.
- Müller, Peter Erasmus*, f. 1776, † 1834. Biskop over Sjællands Stift.
- Münter, Friederich Christian Carl Hinrich*, f. 1761, † 1830. Biskop over Sjællands Stift.
- Norrie, Gordon*, f. 1790 i Montrose, † 1874 i Helsingør. 1817 i »Clark & Norrie«, 1822 alene, 1836 i »Chapman, Norrie & Co.«, Acting British Consul 1841 og 43, 1833—41 elligeret Borger og Borgerrepræsentant, Medlem af Sparekassens Bestyrelse.
- Numsen, Christian Frederik*, f. 1741, † 1811. Geheimekonferentsraad, Direktør for Øresundstolden.
- Palmerston, Henry John Temple, Viscount of*, f. 1784, † 1865. Britisk Udenrigsminister.
- Paterson, John*, f. 1776, † 1855. Skotsk Missionær.
- Peatie, William*, f. 1736, † 1796 i Helsingør. 1767 Købmand (Tømmerhandler).
- Le Pelley, Amelia, f. Carey*, f. 1808. Gift med *Ernest Le Pelley*.
- *Amelia*, f. 1833 i Helsingør.
- *Ernest*, f. 1802 paa Guernsey. Skibsklarerer »Le Pelley & Marcussen«, belgisk Konsul, udvandret 1839.
- Perry, Henry*, f. 1739, † 1787 i Helsingør. 1782 Hus- og Skibstømmer.
- Plütt, Johannes Daniel*. Købmand i Lübeck. Gift med *Caroline Ellah*.
- Roman, Elizabeth*, f. 1769 som Datter af W. R. Gift med *John Smith Diston*.
- *William*, f. 1723, † 1790 i Helsingør. 1779 Skipperhus, 1788 Købmand.
- Schebye, Alexander Hansen*, f. 1738, † 1793. Sognepræst til St. Olai.
- de Schouboe, Oluf Borch*, f. 1777 i Bergen, † 1844. Byfoged i Helsingør, senere Stiftamtmand i Christianssand og norsk Statsraad.
- Schröder, Christopher Johansen*, f. 1743, † 1813. Provst, Sognepræst til St. Olai.
- Shuttleworth, John*. 1787 i Kompagni med *J. D. Belfour*.
- Sime, Thomas*. Købmand i København, 1803 i Helsingør i »Clark & Sime«, udvandret 1815.
- Späth, Johan Andreas*, f. 1742 i Helsingør, † 1787 sst. Købmand. Gift med *Alice Baildon*.
- Stubenrauch, Hans Lebrecht*, f. 1707, † 1776. Tysk-reformert Præst i København.
- Thalbitzer, Heinrich Albert*, f. 1737, † 1787. Preussisk Konsul i Helsingør. Gift med *Rebecca Pinsum*, f. 1743 i England, † 1798.
- Thornton, Samuel*, f. 1755, † 1838. Guvernør for British-Russia Company.
- Tillary, Robert*. 1779 Skrædermester i Helsingør.
- *Robert*, Søn af foregaaende. Skrædermester.
- Wade, Nugent*, f. 1802 i Dublin. 1832 M. A. fra Oxford, 1833—38 Præst i Helsingør, 1838—43 i N. S. Wales, 1843 ved Oxford, 1846 Sogne-

- præst til St. Anne's, Soho, London, 1872 Canon of Bristol. Gift med *Louise Fenwick*.
- Webber, James*. Engelsk Præst i København 1791—97.
- Webster, William*, f. 1763, † 1821 i Helsingør. 1790 Skrædermester.
- Weise, Mary*, f. *Skinner*, f. 1772 i Essex, † 1852 i Helsingør. Gift med Etatsraad, Translatør ved Øresunds Toldkammer *Johan Mathias Weise*.
- White, John*, f. 1739, † 1808 i Helsingør. Fuldmægtig.
- Williams, Thomas Smith*. Bogholder. Gift med *Elizabeth Diston*. Bortrejst 1815.
- Wood, Walter*, f. 1742 i Edinburgh. 1787 Købmand i Helsingør, 1804 Ejer af Kronborg Ladegaard, udvandret under Krigen.
- Wright, Henry*, f. 1750 i Hull, † 1825 i Helsingør. 1778 Købmand i Helsingør. Gift med *Hedevig Meulengracht*.
- *Major*, f. 1802 i Helsingør som Søn af foregaaende, † 1878 sst. Købmand, »Major Wright & Co.«.
- Wynn, Sir Henry Watkins William*. Britisk Gesandt i København 1825—53.
- Wroblewsky, Daniel*, f. 1744, † 1818. Orgelbygger.